

Jogi melléklet

Külgazdaság, LXVI. évf., 2022. január–február (145–180. o.)

A New York-i Választottbírósági Egyezmény – 60 év a hazai gyakorlatban

SCHMIDT RICHÁRD¹

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok területén aligha létezik olyan sikeres nemzetközi jogi szerződés, mint a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény (továbbiakban: Egyezmény), amely a mai napig meghatározó befolyást gyakorol a nemzetközi és nemzeti választottbíráskodás jogára. Az Egyezmény idén ünnepli magyarországi hatálybalépésének 60. évfordulóját, és a közelmúltban jelent meg magyar fordításban az ICCA (*International Council for Commercial Arbitration*) Útmutatója az Egyezmény értelmezéséhez, amely e jogterülettel foglalkozó bírák és szakemberek számára foglalja össze annak nemzetközi joggyakorlatát. Ez a tanulmány áttekinti az Egyezmény hazai bírói gyakorlatát, egyrészt azonosítja azon területeket, ahol joggyakorlatunk konvergál az Egyezmény *pro-arbitration* megközelítéséhez, másrészt rávilágít azokra a kérdésekre, ahol lemaradás, illetve divergencia tapasztalható a hazai bírói gyakorlatban a domináns, illetve vezető nemzetközi trendekhez képest.

Journal of Economic Literature (JEL) kód: K410.

Kulcsszavak: New York-i Egyezmény, nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás, választottbírósági megállapodás, választottbírósági határozatok elismerése, végrehajtása, választottbírósági eljárás, peres eljárás, polgári per, eljárásjog.

¹ Dr. Schmidt Richárd LL.M ügyvéd, választottbíró, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Nemzetközi Magánjogi Tanszékének meghívott óraadó oktatója. E-mail: r.schmidt@smartlegal.hu.

A szerző ezúton kívánja megköszönni dr. Raffai Katalin PhD egyetemi docensnek (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Nemzetközi Magánjogi Tanszék) a jelen tanulmány elkészítéséhez nyújtott értékes szakmai támogatást.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2022.66.1-2.145>

Abstract

The New York Arbitration Convention – 60 years in the Hungarian practice

RICHÁRD SCHMIDT

The Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral awards, done at New York on 10th June 1958 is one of the most successful international treaties, which has been dominantly influencing the development of international and domestic arbitration. The Convention celebrates the 60th anniversary of its entering into force in Hungary this year, and the Hungarian translation of the ICCA (International Council for Commercial Arbitration) Guide on the Convention, summarizing its international judicial practice for judges and arbitration practitioners has been published in the recent past. Based on the above, it is time to examine the domestic case law of the Convention, to identify the domains where our judicial practice is converging to the pro-arbitration bias of the Convention, as well as to shed light on areas where the domestic court practice is diverging from dominant and leading international trends.

Journal of Economic Literature (JEL) code: K410.

Keywords: New York Convention, international commercial arbitration, arbitration agreement, arbitral award, recognition, enforcement, adjudication, arbitration, civil litigation, litigation, litigation process, procedural law.

---

1. Bevezetés

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok területén aligha létezik olyan sikeres nemzetközi jogi szerződés, mint a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény,² amelyet nem túlzás a nemzetközi – és amint látni fogjuk, sok esetben a tisztán belföldi – választottbíráskodás „*alfájaként és ómegájaként*” aposztrofálni. Ami a mennyiségi mutatószámokat illeti, jelen tanulmány írásának időpontjában az Egyezményhez csatlakozott államok száma közelíti a 170 országot, ami már önmagában illusztris eredmény.³ Ami azonban még fontosabb, az az Egyezmény minőségi hatása a választottbíráskodás jogának jelenkori fejlődésére: az ugyanis mintaként szolgált az UNCITRAL (*United Nations Commission on International Trade Law* – ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága) 1986. évi nemzetközi választottbírásko-

² 1962. évi 25. törvényerejű rendelet a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény kihirdetéséről. Hatálybalépés: 1962. október 22. napján.

³ Forrás: <https://www.newyorkconvention.org/list-of-contracting-states> Utolsó hozzáférés időpontja: 2021. 01. 10. 14:40

dásról szóló modelltörvényének⁴ kidolgozásához is (továbbiakban: Modelltörvény), amelyet több mint 80 ország mellett Magyarország is kiindulási alapnak tekintett a választottbíráskodás közelmúltbeli átfogó szabályozásaikor. Az *alfa és ómega* jelző mégis leginkább amiatt indokolt, mert az Egyezmény mintegy keretbe foglalja a választottbíróvási eljárást azzal, hogy annak két végpontját szabályozza: egyrészt a bemeneti oldalt, azaz a választottbíróvási eljárás kezdetét, ahol a leglényegesebb kérdés a választottbíróvási megállapodás állami bíróságok általi kikényszerítése, végrehajtása, másrészt a kimeneti oldalt, azaz a választottbíróvási eljárás végét, amely az abban hozott határozat állami bíróságok általi elismerésében és végrehajtásában testesül meg. Figyelemmel arra, hogy az Egyezmény idén ünnepli hazai hatálybalépésének 60. évfordulóját, annak vázlatos bemutatása mellett érdemes áttekinteni az ahhoz kapcsolódó hazai bírói gyakorlatot, választ keresve arra a kérdésre, hogy az mennyiben követi a jogforrás nemzetközi joggyakorlatában kialakult vezető, illetve uralkodó trendeket. Az összehasonlításhoz többek között segítségül hívjuk a közelmúltban magyar fordításban megjelent ICCA Útmutatót az 1958. évi New York-i Egyezmény értelmezéséhez (ICCA, 2020), amely azzal a céllal készült, hogy az Egyezmény sokszor csak idegen nyelven elérhető külföldi bírói gyakorlatát könnyebben hozzáférhetővé tegye az Egyezményt alkalmazó nemzeti bírák és természetesen valamennyi választottbíráskodással foglalkozó szakember számára.

1.1. Az Egyezmény jelentősége

A második világháború előtt a választottbíráskodás területén a Népszövetség égisze alatt két jelentős multilaterális egyezmény jött létre Genfben: az egyik a 1923. szeptember 24-én aláírt Jegyzőkönyv a Választottbíróvási Klausulákról,⁵ a másik az 1927. szeptember 26-án szignált Egyezmény a külföldi választottbíróvási határozatok végrehajtásáról.⁶ Annak ellenére, hogy e két jogforrás sok szempontból úttörő megoldásokat alkalmazott, gyakorlati jelentőségük mérsékelt maradt, egyrészt az aláíró országok alacsony száma, másrészt az egymással szorosan összefüggő két jogintézmény, a választottbíróvási megállapodás és a választottbíróvási határozat

⁴ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága által 1985-ben kiadott, 2006-ban felülvizsgált nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szóló modelltörvény.

⁵ Protocol on Arbitration Clauses, Geneva, 24, September 1923 https://treaties.un.org/pages/LONViewDetails.aspx?src=LON&id=550&chapter=30&clang=_en. Utolsó hozzáférés: 2021. 01. 10. 15:23

⁶ Convention on the Execution of Foreign Arbitral Awards, Geneva 26, September 1927 http://translex.uni-koeln.de/511400/_/convention-on-the-execution-of-foreign-arbitral-awards-signed-at-geneva-on-the-twenty-sixth-day-of-september-nineteen-hundred-and-twenty-seven/ Utolsó hozzáférés: 2021. 01. 10. 15:25

két jogforrásban való széttagolt szabályozása, harmadrészt az ún. *de facto kettős exequatúr* követelménye miatt. Ez utóbbi alapján a választottbíróági határozat végrehajtása során a kérelmezőnek mind a meghozatal, mind a végrehajtás helye szerinti országban el kellett ismertetnie a választottbíróági határozatot az állami bíróságokkal (Scherer, 2019). A második világháború után többek között a fenti problémák kiküszöbölésének érdekében indultak el 1953-tól az ICC (*International Chamber of Commerce* – Nemzetközi Kereskedelmi Kamara) Választottbíróági Bizottsága és az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa közötti tárgyalások egy új multilaterális választottbíráskodási egyezmény létrehozásáról, amelyek végül az 1958. május 20. és június 10. közötti ENSZ-konferenciához és azon az Egyezmény elfogadásához vezettek. Az Egyezmény újítása, hogy immáron egységesen szabályozta a választottbíróági megállapodás és a választottbíróági határozatok elismerését és végrehajtását, illetve felszámolta a *kettős exequatúr* követelményét. Az Egyezmény által fémjelzett „kopernikuszi fordulat” mégis leginkább abban érhető tetten, hogy a korábbi rendszer logikáját megfordítva főszabályként deklarálta a külföldi választottbíróági határozat elismerését és végrehajtását, melyhez képest a megtagadás vált egyrészt kivétellé, másrészt nem kötelező lehetőséggé, s ezzel párhuzamosan a megtagadási okok fennállása kapcsán a bizonyítási terhet az adósra róta (ICCA, 2020).

1.2. Az Egyezmény hatása a magyar választottbíróági szabályozásra

Az Egyezmény mintaként szolgált az UNCITRAL Modelltvörvény 1985. évi elfogadásakor is, és mivel a választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény (Vbt.) az UNCITRAL Modelltvörvényt kiindulási alapként tekintette, az Egyezmény közvetett módon meghatározó befolyást gyakorol a választottbíráskodás hazai szabályozására is. Így az Egyezmény választottbíróági megállapodás fogalmát és ún. negatív hatását meghatározó II. cikke gyakorlatilag változatlanul átkerült a Modelltvörvény 7. cikkébe és 8. cikkének (1) bekezdésébe, onnan pedig a Vbt. 8–9. §-aiba.⁷ Ami a külföldi választottbíróági határozat elismerésének és végrehajtásának az Egyezmény V. cikkében szabályozott megtagadási okait illeti, ezek a Modelltvörvény 36. cikke (1) bekezdésének a)–b) pontjaiban, illetve a b) pont alatti okok a Vbt. 54. §-ában láthatók viszont.⁸ Az 1985. évi Modelltör-

⁷ Az UNCITRAL Titkárság Magyarázata a Nemzetközi Kereskedelmi Választottbíráskodásról szóló 1985. évi Modelltvörvény 2006. évi módosításához. („UNCITRAL Titkárság Magyarázat”). In: A Kereskedelmi Választottbíráóság Évkönyve 2019–2020. 381–395. Lásd UNCITRAL Titkárság Magyarázat 4., 19. és 21. pontok.

⁸ UNCITRAL Titkárság Magyarázat 49–51. pontok.

vény a legnagyobb hatású újítást a választottbíróvási határozatok érvénytelenítése terén hajtotta végre: a választottbíróvási határozattal szembeni érvénytelenítési okok egységesítése érdekében ez utóbbiakat az Egyezmény V. cikkében szereplő végrehajtás-megtagadási okok tükörképeként szabályozta. Az egységesített érvénytelenítési okokat a Modelltörvény 34. cikk (2) bekezdésében és a Vbt. 47. § (2) bekezdésében láthatjuk viszont.⁹ Így összefoglalóan elmondható, hogy a választottbíróvási eljárás végpontjai vonatkozásában – a választottbíróvási megállapodások és határozatok elismerése és végrehajtása kapcsán – a Modelltörvénynek köszönhetően egy az Egyezmény rendelkezésein alapuló egységes rezsim jött létre, amelyet a magyar Vbt. lényegében átvett. Emiatt egyrészt az Egyezmény nemzetközi gyakorlatának ismerete a tisztán belföldi választottbíróvási eljárások szempontjából is hasznos, másrészt ez utóbbi ügyek hazai érvénytelenítési joggyakorlata szintén releváns az Egyezmény hazai alkalmazása szempontjából.

1.3. Az Egyezmény értelmezési elvei

Az Egyezmény nemzetközi szerződésként a nemzetközi közjog részét képezi, ezért azt a bíróságok kötelesek a szerződések jogáról szóló Bécsi Egyezményben¹⁰ rögzített szabályokkal összhangban értelmezni. Így irányadó a jóhiszemű, a cél szerinti, a rendszertani, valamint a történeti értelmezés. Ezzel kapcsolatban fokozott jelentőségűek az Egyezmény megkötésével kapcsolatos előkészítő munkák (*travaux préparatoires*) anyagai is. Ezt meghaladóan fontos kiemelni egyrészt az Egyezmény autonóm értelmezésének kötelezettségét, aminek alapján az értelmezésben a nemzeti jog fogalmai nem alkalmazhatók, másrészt az ún. *pro-arbitration* (végrehajtásbarát) megközelítés alkalmazását, amely szerint a többféle lehetséges értelmezés közül azt kell választani, amely az elismerést és a végrehajtást támogatja. Végül meg kell említeni az *effet utile* (legnagyobb hatékonyság) elvét, amely alapján – az Egyezmény VII. cikkével összhangban – az Egyezményt megelőzhetik az olyan egyéb nemzetközi szerződések, amelyek a választottbíróvási határozat elismerése és végrehajtása szempontjából kedvezőbbek. Ezt a szabályt a 2006. évi UNCITRAL ajánlása egyébként kiterjeszteni javasolja a választottbíróvási megállapodásokra is.¹¹

⁹ UNCITRAL Titkárság Magyarázat 46–47. pontok.

¹⁰ Az 1969. május 23-án Bécsben kelt szerződések jogáról szóló Bécsi Egyezmény, mely 1980. január 27-én lépett hatályba. Itthon kihirdette az 1987. évi 12. tvr.

¹¹ A külföldi választottbíróvási határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény II. cikk (2) bekezdésének és a VII. cikk (1) bekezdésének értelmezésével kapcsolatos ajánlás, melyet az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága

1.4. Az Egyezmény tárgyi hatálya

Az Egyezmény tárgyi hatálya kapcsán fontos kiemelni, hogy amíg a választottbíróági megállapodás fogalmát a II. cikk (1) bekezdése egyértelműen megadja, azt olyan írásbeli megállapodásként definiálva, „amelyben a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy meghatározott – akár szerződéses, akár szerződésen kívüli – jogviszonyból keletkezett vagy keletkezhető összes vagy valamely jogvita esetére választottbíróági döntésnek vetik alá magukat”, addig a választottbíróági határozat meghatározásával az Egyezmény adós marad. A nemzetközi bírói gyakorlatban elterjedt az a megközelítés, hogy az Egyezmény tárgyi hatálya kapcsán nem a határozat megnevezése, hanem tartalma az irányadó (*substance over form*) (Ehle, 2019). Így első lépésben azt kell megvizsgálni, hogy a határozat olyan jogvitarendezési eljárásban született-e, amely i) a felek megállapodásán alapul, amely ii) a jogvita végleges és kötelező erejű megoldásához vezet, és amelyet iii) a felek az állami bírósági út helyett választottak. Ha a fenti kérdésekre igen a válasz, akkor kerül sor annak vizsgálatára, hogy az adott határozat véglegesen lezárja-e a jogvitát, vagy eljárási döntésről, vagy közbenső, ideiglenes intézkedésekről van-e szó, így utóbbiak nem tartoznak az Egyezmény tárgyi hatálya alá (ICCA, 2020). Az Egyezmény területi hatályát illető kérdésben az I. cikk (1) bekezdés ad eligazítást, amelynek alapján csak a külföldi és az ún. nem hazai határozatok elismerésére az irányadó. A territorialitás elvén alapuló első csoportba értendők azok a határozatok, amelyeket más államban hoztak, mint ahol a végrehajtást kérik. Ezzel szemben az internacionalista megközelítésen alapuló második csoport (Ehle, 2019), az ún. nem hazai határozatok fogalmát az Egyezmény nem adja meg, ezeken a nemzetközi bírói gyakorlat alapján az alábbiak értendők: a) a végrehajtás helye szerinti államban, de más állam választottbíróági törvénye alapján lefolytatott eljárásban hozott határozatok, b) a végrehajtás helye szerinti államban, de nemzetközi elemet tartalmazó jogvitában hozott határozatok, amelyekre a hazai jog alapján példa az az eset, amikor a határozatot Magyarországon hozták, de a választottbírók többsége külföldi volt,¹² c) végül a vitatott megítélésű ún. nem nemzeti határozatok¹³ (Ehle, 2019). Az Egyezmény területi hatálya alá tartozó választottbíróági megállapodás kapcsán a fentiek irányadók.

2006. július 7-én fogadott el a harminckilencedik ülésén (2006. évi UNCITRAL Ajánlás). Lásd az Ajánlás 2. pontját.

¹² 12/1962. (X. 31.) IM-rendelet 1. § b) pont.

¹³ Nem nemzeti határozatok, melyek alapjául szolgáló eljárásban a felek kifejezetten kizárták bármely nemzeti választottbíráskodási jog alkalmazhatóságát, vagy transznacionális szabályok, mint például a választottbíráskodás általános alapelveinek alkalmazását írták elő. ICCA Kézikönyv 22–23. Ezen határozatokra az uralkodó álláspont alapján nem terjed ki az Egyezmény hatálya, mégis bizo-

2. A magyar csatlakozás: kezdetek és a kereskedelmi fenntartás

2.1. A csatlakozás első három évtizede

Magyarország az Egyezményhez igen korán, 1962. március 5. napján csatlakozott. Az Igazságügyi Minisztérium bizonyos végrehajtási kérdésekről végrehajtási rendeletet is kiadott.¹⁴ Ugyanakkor a csatlakozás utáni három évtizedben az Egyezmény csak mellékes szerepet játszhatott, mivel a magyar külkereskedelmet kizárólag állami vállalatok bonyolították le, annak domináns részét a KGST-tag-országokkal (Plósz & Dénes, 1998). A KGST-n belül egyrészt jellemző volt az autarkia igénye, másrészt a gazdasági kapcsolatok sugaras jellege (Köves, 2003). E gazdasági jellemzők lenyomata tetten érhető az 1945 és 1990 közötti korszak nemzetközi választottbíráskodással foglalkozó egyetlen átfogó hazai művében is, amely az Egyezményt csak igen vázlatosan mutatja be, szemben az európai szocialista országok különböző választottbíróági intézményeinek eljárési szabályzatával, amelyek az említett munka jelentős részét teszik ki (Faragó, 1966). A politikai és gazdasági környezeten felül pragmatikus indokai is voltak annak, hogy a rendszerváltás előtt az Egyezmény csak korlátozott szerephez juthatott a hazai gyakorlatban. A KGST-ben a nemzetközi választottbíráskodás jogát elsősorban a Moszkvai Egyezmény szabályozta, amely a tagországok állami vállalatai számára kötelezővé tette a szocialista országok kereskedelmi kamarája előtti választottbíráskodást.¹⁵ A Moszkvai Egyezmény a New York-i Egyezményhez képest kevesebb megtagadási okot ismert a választottbíróági határozat végrehajtásával szemben, így KGST-n belüli viszonyokban az Egyezmény alkalmazása nem volt életszerű (Horváth, 1992). Másrészt az Egyezmény hazai végrehajtási rendelete egy további megtagadási okot is bevezetett, amelynek alapján a hazai fél a végrehajtási szakaszban még a magyar jog speciális szabályaira is hivatkozhatott a külföldi választottbíróági ítélet hazai végrehajtásának ellehetetlenítése érdekében, ami értelemszerűen komoly bizonytalanságot jelentett egy KGST-n kívüli szerződéses partner számára.¹⁶ A fenti okokból az Egyezmény hazai alkalmazása igazi lendületet az 1989–1990. évi rend-
nyos nemzeti bíróságok az Egyezmény alapján elismerték, illetve végrehajtották az ilyen határozatokat (Ehle, 2019:61–62).

¹⁴ Az Egyezménnyel kapcsolatos bizonyos végrehajtási kérdéseket a 12/1962.(X.31.) IM-rendelet szabályozza.

¹⁵ A gazdasági és tudományos műszaki együttműködési kapcsolatokról származó polgári jogi jogviták választottbíróági elbírálásáról szóló Moszkvában 1972. május 26-án aláírt egyezmény. Kihirdette a 1973. évi 23. tvr.

¹⁶ A VH-rendelet 5. §-a értelmében az Egyezmény V. cikke alapján a választottbíróági határozat elismerése és végrehajtása akkor is megtagadható, ha a magyar fél jogosultság vagy engedély nélkül

szerváltás után kapott (Raffai, 2014), amikor újra kinyíltak a nemzetközi gazdasági kapcsolatok, amelyekben a főszerepet az állami vállalatoktól a magánszféra vette át.

2.2. Kereskedelmi fenntartás a gyakorlatban

Az I. cikk (3) bekezdése alapján lehetőség van az Egyezményhez ún. viszonyossági, illetve kereskedelmi fenntartással csatlakozni, amivel Magyarország is élt. A kereskedelmi jelleg fogalmának meghatározását az Egyezmény a nemzeti jognak engedi át, a nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy a kereskedelmi jellegű ügy fogalmát a különböző nemzeti bíróságok a cél szerinti értelmezést alapul véve viszonylag tárgyan értelmezik (Ehle, 2019). A fenntartás értelmezéséről több hazai ítélet is született. Egy osztrák választottbírósági ítélet elismerése ellen az adós azzal próbált védekezni, hogy az általa kötött bérleti és garanciavállalási szerződés a tulajdonosváltozás hiánya miatt nem kereskedelmi jellegű, a jogerős döntés leszögezte, hogy bár a régi Kereskedelmi törvény¹⁷ már nem hatályos – így a kereskedelmi jogviszony fogalmát a tételes jog nem szabályozta –, ennek ellenére a régi Ptk.-nak a választottbírósági út lehetőségét kimondó 7. § (2) bekezdése alapján a tulajdonosváltozás kérdése a kereskedelmi jelleg megítélése szempontjából irreleváns.¹⁸ Egy svájci jog alapján kötött kereskedelmi ügynöki szerződésből fakadó jogvitában hozott választottbírósági határozat kapcsán az adós arra hivatkozott, hogy munkaviszonyban állt, azonban a bíróságok szerint – szemben a munkajogra jellemző alá-fölé rendeltségi viszonyal – a kereskedelmi ügynöki szerződést két önálló gazdasági szereplő kötötte egymással, akik közös gazdasági céljaik elérése érdekében jutalékos rendszerben önálló haszonszerzésre törekedtek, ami egyértelműen az Egyezmény hatálya alá tartozó kereskedelmi jogviszony.¹⁹ Egy a Belga Királysággal hálózatfejlesztési kivitelezési szerződést kötő adós a végrehajtási eljárásban azon az alapon vitatta a jogviszony kereskedelmi jellegét, hogy a felek közötti szerződésre a közigazgatási jog az irányadó. Az eljáró bíróságok azonban leszögezték, hogy jóllehet a lakosság villamos energiával való ellátása kapcsolódik az állam közhatalmi funkciójához, de a felek jogviszonyában az állam nem közhatalmi jogosítványait gyakorolta, hanem sajátos piaci szereplőként mellérendelt félként szerződött.²⁰ Megállapítható, hogy a kereskedelmi fenntartás hazai joggyakorlata összhangban van az irányadó nemzetközi

hozta létre a választottbírósági eljárás alapjául szolgáló jogviszonyt, vagy kötötte meg a választottbírósági szerződést.

¹⁷ 1878. évi XXXVII. tc.

¹⁸ BH2004.369.

¹⁹ BH2007.4.130.

²⁰ Fővárosi Ítéltábla 2201-3. Pfk. 27.107/2015/10. sz. döntés. Idézi Bajcsy (2017:275–280).

trenddel. Ugyanakkor figyelemmel arra, hogy a kereskedelmi jogviszony fogalmát a mai tételes jog már nem szabályozza, e sorok írója egyetért azzal a jogtudományi szakirodalomban megjelent felvetéssel, hogy az Egyezményhez kötött kiüresedett kereskedelmi fenntartást érdemes lenne visszavonni (Raffai, 2017).

3. A választottbíróági megállapodás elismerése és végrehajtása

3.1. Alapelvek: vélelmezett érvényesség, autonómia

Az Egyezménynek a hazai jogi szakirodalomban kevésbé tárgyalt és az esetjogban is meglehetősen alulreprezentált része a II. cikk, amely a választottbíróági megállapodás fogalmára, elismerésére és végrehajtására vonatkozó alapvető szabályokat tartalmazza. Ezek nem voltak benne az Egyezmény első szövegtervezeteiben, csak a diplomáciai konferencia utolsó pillanatában, holland javaslatra fogadták el őket (Wolff, 2019). Elméleti szempontból szokás különbséget tenni a választottbíróági megállapodás pozitív (*prorogációs*) és negatív (*derogációs*) hatása között, amelyek közül az első a választott bírák hatáskörének megalapozása, a második pedig az állami bíróságok azon kötelezettségére utal, hogy a választottbíróági megállapodás ellenére peres eljárást indító felet a másik fél kifogása (*exceptio arbitri*) esetén a per megszüntetésével választottbíróági útra kötelesek utalni, kivéve ha a választottbíróági megállapodás érvénytelen vagy nem teljesíthető. Mivel az utóbbi esetek kivételesnek számítanak, a II. cikk (3) bekezdés főszabálya alapján a jogi szakirodalom domináns álláspontja szerint az Egyezmény vélelmezi a választottbíróági megállapodások érvényességét (*presumptive validity*) (Born, 2014). A vélelmezett érvényesség kérdéséhez szorosan kapcsolódik a választottbíróági megállapodás főszerződéstől való függetlenségének, autonómiájának az elve (*separability*), aminek alapján a főszerződés érvénytelensége nem feltétlenül vonja maga után a választottbíróági megállapodás érvénytelenségét is. A fenti elvek eljárásjogi vetülete a *Kompetenz-Kompetenz* elv, amelynek alapján a választott bírák saját hatáskörükről maguk dönthetnek azzal, hogy a választottbírói hatáskör fennállásáról való végső döntés majd a választottbíróági határozat érvénytelenítése, illetve elismerése vagy végrehajtása során eljáró állami bíróság jogköre lesz. A választottbíróági hatáskörrel kapcsolatos kifogás állami bíró általi elbírálása körében az egyértelmű, hogy a választottbírói útra utaláshoz nincs szükség párhuzamosan folyamatban lévő választottbíróági eljárásra. A hatásköri felülvizsgálat terjedelméről azonban a nemzetkö-

zi gyakorlatban nincs egységes megközelítés. Amíg Franciaországban és Svájcban az ún. *prima facie* – sommás jellegű – vizsgálat érvényesül, és csak első látásra is nyilvánvalóan érvénytelen választottbíróági megállapodás esetén utasítják a feleket rendes bíróság elé, addig több jogrendszerre jellemző, hogy az állami bíróságok már ebben a szakaszban teljes körű, *de novo* bizonyítást folytatnak le. Jóllehet az Egyezmény céljához az első megközelítés áll közelebb, annak rendelkezéseit nem lehet úgy értelmezni, mintha tiltaná az utóbbit (ICCA, 2020). A magyar bírói gyakorlat belföldi érvénytelenítési ügyekben hagyományosan a második megközelítést követi, de bizonyos területeken már túlmént az optimális ponton, erodálva a *Kompetenz-Kompetenz* elv negatív oldalát. Erre a kérdéskörre az alábbiakban még részletesen kitérünk (Schmidt, 2020a).

3.2. Választottbíróági megállapodás létrejötte és érvényessége

A választottbíróági megállapodás végrehajtása szempontjából elsődleges kérdés, hogy létrejött-e ilyen megállapodás, s ha igen, akkor az alaki szempontból érvényes-e. Az Egyezmény II. cikk (1) bekezdése alapján választottbíróági megállapodást csak írásban lehet megkötni. Ennek egyik oka az, hogy utólag a megállapodás ténye és tartalma bizonyítható legyen, másik oka pedig az, hogy nyomatékosan felhívják a figyelmet arra, hogy a megállapodás részesei nem a rendes bírósági úton fogják rendezni jogvitáikat, hanem egy speciális jogvitarendezés keretében (Wolff, 2019). Az írásbeliség megvalósulhat kölcsönös személyes aláírással, de levél- vagy táviratváltás formájában, aláírás nélkül is. Az írásbeli forma egyrészt az Egyezmény autonóm fogalma, így e kérdésben a nemzeti jog nem érvényesül, másrészt az uralkodó álláspont szerint egy ún. maximumszabály, amely nem zárja ki a kedvezőbb nemzeti jogi előírások érvényesülését (Wolff, 2019). Manapság elkerülhetetlen a kérdés, hogy az elektronikus kommunikáció e téren mennyire alkalmazandó. A már fentebb említett 2006. évi UNCITRAL ajánlás e tekintetben akként rendelkezik, hogy az Egyezménynek az írásbeliségre vonatkozó felsorolása nem zárt, a technika újabb vívmányai szintén megfelelőnek minősülhetnek. Az Egyezmény észak-amerikai és nyugat-európai gyakorlatában az e-mail-váltás már egyértelműen írásbelinek minősül, az igazi kérdés manapság inkább az újabb technikák (például a *click-wrap* és a *browse-wrap* szerződések²¹) megítélése kapcsán merül fel, amelyekkel kapcsolatban a jogtudomány hajlik az írásbeli minősítésre (Wolff, 2019).

²¹ Első esetben a fél az interneten kattintva fogadja el a szerződést („OK” vagy „agree”), a második esetben a letöltés hozhatja létre a megállapodást.

3.2.1. Választottbíróági kikötés ÁSZF-ben

Az Egyezmény gyakorlatában a legtöbb kérdés a hivatkozással kötött választottbíróági megállapodások, ezeken belül két alapvető kapcsán jelentkezik. Egyrészt a felek az egyedi szerződésben az általános szerződési feltételekben (ÁSZF) szereplő választottbíróági kikötésre utalnak (*specific reference*), amelyet a gyakorlat általában létrejötnek tekint. Másrészt előfordul az is, hogy a felek csak általánosságban utalnak a szerződésükben az ÁSZF alkalmazására (*general reference*), a választottbíróági megállapodásra pedig még utalás sem történik. Ennek az esetnek a megítélésében a gyakorlat már sokkal nagyobb szórást mutat (ICCA, 2020). Ezen túlmenően több kommentátor és bíróság szerint még az is követelmény, hogy az ÁSZF alkalmazójával szerződő félnek reális lehetősége legyen megismerni annak tartalmát (Wolff, 2019). A magyar bíróságok belföldi választottbíróági ügyekben kialakult azon gyakorlata, amely az általános szerződési feltételekben szereplő választottbíróági kikötést még B2B (*business-to-business*) relációkban is meglepetésklauzulának tekinti,²² anakronisztikusnak tűnik, és a kereskedők közötti határon átnyúló jogvitákban való alkalmazása semmiképpen sem indokolt.

3.2.2. A hallgatólágos elfogadás kérdése

A nemzetközi kereskedelemben jellemző, hogy az egyik fél küld egy szerződést a másiknak, aki bizonyos észrevételeket, fenntartásokat fűz a szerződéshez, de magát a választottbíróági klauzulát nem vitatja. A nemzetközi gyakorlatban uralkodó álláspont szerint ilyenkor létrejön a választottbíróági megállapodás, mert az általános fenntartások a fő szerződéshez képest nem befolyásolják az attól elválasztható választottbíróági megállapodás létrejöttét, érvényességét.²³ A hallgatólágos elfogadás másik esete, mikor a fél választottbíróági klauzulát tartalmazó szerződést küld a másik félnek, aki ellenvetés nélkül megkezdi a szerződés teljesítését. E körben nincs egységes nemzetközi gyakorlat: amíg a német bíróságok jellemzően azon az

²² L. az EH 2003.875. sz., illetve BH 2001.131. szám alatt közzétett eseti döntéseket, melyek szerint a választottbíróági kikötés a szokásos szerződési gyakorlattól eltérő feltétel, ún. „meglepetésklauzula” mely – a GK. 37. sz. kollégiumi állásfoglalás, illetve a Ptk. 1998. március 1. napjától hatályos 205. § (5) bekezdése alapján – csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél külön, figyelemfelhívó tájékoztatást követően kifejezetten elfogadta. Az említett szabályozást a Ptk. 6:78. § (2)–(3) bekezdései főszabályként átvették.

²³ United States Court of Appeals, Second Circuit, 15 February 2001 (US Titan Inc. v. Guangzhou ZhenHua Shipping Co.) ICCA Útmutató 48.

állásponton vannak, hogy ilyenkor nem jött létre a választottbíróági megállapodás²⁴ (ICCA, 2020), addig van olyan gyakorlat is – jellemzően angolszász területen –, hogy a másik fél visszajelzésének hiánya ellenére a választottbíróági megállapodás létrejön a főszerződés teljesítésével²⁵ (ICCA 2020). A hallgatólagos elfogadás kérdése vetődött fel egy közelmúltbeli hazai ügyben, ahol egy osztrák és egy magyar cég között jött létre vállalkozási szerződés gázmotor javítására.²⁶ Az osztrák fél által alkalmazott általános szerződési feltételek az osztrák jog alkalmazását és egy ICC választottbíróági klauzulát kötöttek ki, azonban nem lehetett bizonyítani, hogy a magyar fél ezt az utóbbi kikötést kifejezetten elfogadta, jóllehet a felek teljesítették a főszerződést. Az elsőfokú bíróság *lex foriként* a magyar jogot alkalmazva – kifejezett figyelemfelhívás hiányában²⁷ – a választottbíróági kikötést létre nem jöttnek tekintette. A másodfokon eljáró bíróság azonban a választottbíróági megállapodásra *lex causae*-ként az osztrák jogot alkalmazta, amely szerint ha a felek azonos iparágban tevékenykednek, vagy huzamosan együttműködnek, akkor nem kell külön felhívni a másik fél figyelmét a szokásostól eltérő szerződéses rendelkezésre, hanem elegendő, ha a másik fél tud e rendelkezés alkalmazásának szándékáról. Jóllehet a fenti döntés kifejezetten nem hivatkozik az Egyezményre, a másodfokú bíróság *pro-arbitration* megközelítése a nemzetközi választottbíróági megállapodás jogi megítélése kapcsán mindenképp példaértékű és a jövőben követendő az Egyezmény alkalmazásakor is.

3.2.3. A képviselet kérdése

A választottbíróági megállapodás létrejöttével kapcsolatos jellemző probléma, hogy az azt aláíró képviselő törvényes vagy ügyleti képviseleti jogát utólag kétségbe vonják. Az ügyleti képviselet kérdésköréből érdemes idézni egy hazai döntést, amelyben egy ciprusi cég magyar magánszemélynek egy magyar cég üzletrésznének megvásárlására adott meghatalmazást, majd annak alapján a meghatalmazott öt évvel később egy svájci cégnek adta el ugyanezt az üzletrészt. A második üzlet rész adásvételi szerződésében az Oroszországi Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Választottbíróóság javára szóló választottbíróági kikötés szerepelt, aminek alapján a svájci eladó választottbíróági eljárást is indított Moszkvában. Az orosz

²⁴ Oberlandesgericht, Frankfurt am Main, 26 June 2006 (Manufacturer v. Buyer) ICCA útmutató 48.

²⁵ United States District Court, Southern District of New York, 6 August 1997 (Kahn Lucas Lancaster, Inc. v. Lark International Ltd.) ICCA Útmutató 48.

²⁶ Győri Ítéltábla Gf.20.107/2020.

²⁷ GK. 37. szerinti állásfoglalás

állami bíróság megállapította, hogy erre az eljárásra az orosz választottbíróvási hatáskörrel rendelkezik. Ugyanakkor a ciprusi cég Magyarországon rendes bírósági pert indított a svájci vevő ellen annak megállapítására, hogy a második üzletrészre vonatkozó adásvételi szerződés érvénytelen. A 2004. évi ciprusi meghatalmazás ugyanis csak a vételre terjedt ki, az eladásra már nem, így a második szerződésben szereplő választottbíróvási megállapodás is érvénytelen. Ebben az ügyben az első- és másodfokon eljáró bíróságok is azon az állásponton voltak, hogy a második adásvételt a meghatalmazott álképviselőként kötötte, és a meghatalmazó utólagos jóváhagyása hiányában sem a főszerződés, sem az abban foglalt választottbíróvási megállapodás nem jött létre. Az Ítéltábla döntésének érdekessége, hogy – lényeges külföldi elem hiányában – mind a 2004. évi meghatalmazásra, mind a 2009. évi üzletrész eladására lex foriként a magyar jogot alkalmazta. Ennek az álláspontnak a helyessége vitatható, egyrészt az ügy nemzetközi dimenziója miatt, másrészt azért, mert figyelmen kívül maradt a választottbíróvási megállapodás főszerződéstől való elválaszthatóságának elve.²⁸

3.2.4. Érvénytelenség, hatálytalanság, teljesíthetlenség

Az Egyezmény II. cikk (3) bekezdése alapján, ha a választottbíróvási megállapodás érvénytelen, hatálytalan vagy nem teljesíthető, akkor az állami bíróság nem köteles a feleket választottbíróvási útra utasítani. E kategóriákat az Egyezmény nem definiálja, azokat a választottbíróvási megállapodásra irányadó jog tölti ki tartalommal. Bizonyos szerzők ugyanakkor felhívják a figyelmet, hogy ezeken csak a nemzetközileg általánosan elismert – tágabb értelemben vett – érvénytelenségi kategóriái értendők, szemben az olyan idejétmúlt nemzeti szabályokkal, amelyek a nemzetközi választottbíróvási megállapodásokat hátrányosan különböztetik meg (Born, 2014). Az érvénytelenség körébe tartoznak a klasszikus szerződésérvénytelenségi okok: az akarathibák, a jogszabályba ütközés, a jogképesség hiánya, a cselekvőképesség hiánya, stb. A hatálytalanság tipikus esete a választottbíróvási megállapodástól való elállás, felmondás, illetve annak a felek által közös megszűntetése, akként, hogy a választottbíróvási kikötés ellenére az egyik fél a rendes bíróság előtt indít pert, és a másik fél ezt érdemben nem kifogásolva perbe bocsátkozik. A teljesíthetetlen választottbíróvási megállapodás klasszikus esetei közé tartozik a név szerint megjelölt választott bíró elhalálozása, illetve az ún. patológiás választottbíróvási klauzulák, amelyekben a felek nem létező választottbíróvásiakat kötnek ki („*Vita*

²⁸ Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.417/2011/12., ÍH 2012.82.

esetén a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara jár el”), vagy olyan szinten értelmezhetetlen a szerződés, hogy nem lehet megállapítani belőle, hogy kinek kellene eljárnia („Általános választottbíráskodás, ha egyáltalán, Londonban, a szokásos módon”). A hazai gyakorlatban – belföldi választottbíróági kikötések kapcsán – sajnálatos módon kezd kialakulni egy olyan gyakorlat, amely a választottbíróági megállapodást kötő felek egyikének felszámolás alá kerülése esetén teljesíthetetlennek minősíti a választottbíróági megállapodást.²⁹ Ez a megközelítés éles kritikát kapott a hazai jogi szakirodalom, illetve gyakorló jogászok részéről különösen a gyors automatizmus miatt, amely alapján az adós tényleges vagyoni helyzetének eseti vizsgálatát mellőzve önmagában a felszámolási eljárás megindulását olyan körülménynek tekintik, amely betarthatatlanná teszi a választottbíróági megállapodást (Boronkay, 2019; Okányi, 2019). Megjegyezzük, hogy e körben a nemzetközi gyakorlat sem teljesen egységes: a német legfelsőbb bíróság egy döntése szerint a fél nehéz anyagi helyzete – az egyedi körülmények gondos vizsgálata fényében – a választottbíróági megállapodás teljesíthetetlenségét eredményezheti. Egy angol és egy portugál felsőbbbíróági döntés ezzel szemben arra világít rá, hogy a fél nem hivatkozhat anyagi helyzete elnehezülésére a választottbíróági megállapodásból eredő kötelezettségei teljesítésével kapcsolatban (ICCA, 2020; Wolff, 2019). Az Egyezményt átható *pro-arbitration* megközelítéssel legfeljebb az adós vagyoni helyzetének eseti, körülmények között vizsgálata egyeztethető össze, automatizmusok azonban semmiképp, így csak remélni lehet, hogy a hazai gyakorlatot az Egyezmény hatálya alá eső választottbíróági megállapodásokra nem alkalmazzák.

3.3. Arbitrabilitás

A választottbíróági megállapodás érvényességétől eltérő probléma annak megengedhetősége, azaz annak kérdése, hogy az adott ügy választottbíróági útra tarthat-e (*objektív arbitrabilitás*), illetve az, hogy az adott személy jogosult-e választottbíróági megállapodást kötni (*szubjektív arbitrabilitás*).³⁰ Az Egyezmény II. cikk (1) bekezdése az objektív arbitrabilitás követelményét említi, ennek hiánya a választottbíróági megállapodás kikényszeríthetetlenségét eredményezi. Az objektív arbitrabilitás tárgyköreit minden állam maga jogosult meghatározni. Klassziku-

²⁹ EBD2014.11.4.G szám alatti eseti döntés. Pécsi Ítéltábla Gf.40.041/2014/11. számú határozata, Fővárosi Törvényszék G.42.087/2016/31. számú határozata, Debreceni Törvényszék G.40.169/2015/42. sz. határozata.

³⁰ Az objektív arbitrabilitás fogalmára, hazai fejlődésére l. Varga (2013). Az objektív arbitrabilitásra irányadó jog kérdésköre kapcsán, lásd Nagy (2020).

san ilyennek minősülnek a családjogi, munkajogi viszonyok, a büntetőügyek stb. Nálunk a Vbt. 1. § (3) bek. alapján nincs helye választottbíráskodásnak – bizalmi vagyonekezelési szerződéssel összefüggő kérdések kivételével – fogyasztói jogvitákban, illetve a Pp. különös részében szabályozott eljárásokban, valamint a Kp. hatálya alá tartozó ügyekben.³¹ Az uralkodó álláspont szerint az Egyezmény II. cikkének alkalmazásakor az objektív arbitrabilitást vizsgálni kell egyrészt az eljáró bíróság *lex fori*-ja, másrészt a választottbírósági megállapodásra irányadó jog mint *lex causae* alapján is (Wolff, 2019). A hazai gyakorlatból e körben említést érdemel a már hivatkozott, ciprusi eladó és svájci vevő közötti üzletrész adásvételi szerződésével kapcsolatos ügy, amelyben a svájci alperes választottbírósági kifogásával szemben a felperes az objektív inarbitrabilitásra is hivatkozott a magyar bíróságok előtt. Álláspontja szerint a per tárgya ugyanis a magyar cégnyilvántartást mint közhiteles nyilvántartást is érintette. Ebben a vonatkozásában álláspontja szerint kizárt a választottbíróság eljárása. Ezzel kapcsolatban azonban az Ítéletábra – megítélésünk szerint helyesen – mutatott rá, hogy az üzletrész adásvételi szerződés érvénytelenségének megállapítása a cégjegyzéket közvetlenül nem érinti, így az ügyben szereplő választottbírósági megállapodás, ha létrejött volna, nem ütközött volna az objektív inarbitrabilitás korlátjába.³² Szintén cégjogi tárgyú egy másik hazai ügy, amelyben egy belga–magyar vegyes tulajdonú kft. társasági szerződésében szerepelt egy választottbírósági kikötés egy belgiumi választottbírósági intézmény javára. A belga kisebbségi tag sérelmezte az ügyvezetés által kötött üzleteket, s egyedi könyvvizsgálatot kezdeményezett, amelyet a taggyűlésen a többség nem támogatott. Emiatt a cégbírósághoz fordult, kérve, hogy – a választottbírósági kikötésre tekintettel – az elsődlegesen állapítsa meg hatáskörének hiányát, másodlagosan pedig rendeljen el egyedi könyvvizsgálatot. A jogerős döntés leszögezte, hogy szemben a társasági jogi vitákkal, amelyek vonatkozásában választottbíráskodás köthető ki, a könyvvizsgálat elrendeléséhez kapcsolódó kisebbségvédelmi szabályozás olyan jogintézmény, amely csakis törvényességi felügyelet keretében érvényesülhet, ez nem minősül a felek magánautonómiájába tartozó társasági jogvitának, így azzal kapcsolatban a választottbírói út nem vehető igénybe.³³ Az arbitrabilitással kapcsolatos nemzetközi gyakorlatot vizsgálva megállapítható, hogy fejlett jogrendszerek bírói gyakorlata

³¹ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény; a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény.

³² Fővárosi Ítéletábra 10.Gf.40.417/2011/12., ÍH 2012.82.

³³ Fővárosi Ítéletábra 16.Cgtf43.178/2017 – BDT2017. 340. Az eseti döntés érdekessége, hogy a választottbírósági megállapodást a másodfokú bíróság „betarthatatlannak” minősítette, azonban a jogi érvelés alapján úgy tűnik, hogy a bíróság valójában az arbitrabilitás kérdésében döntött.

– így különösen az USA, Franciaország, Svájc bíróságai – különbséget tesznek tisztán belföldi és nemzetközi ügyek között, az utóbbiakban szűkebben értelmezve az objektív inarbitrabilitás tárgyköreit (Born, 2014). A magyar joggyakorlatban ilyen különbségtétel még nem alakult ki, de mindenképpen helyes lenne. Ugyanakkor a fentiekben idézett gyakorlat az Egyezmény *pro-arbitration* megközelítésével konformnak tekinthető.

4. A választottbírósági határozat elismerése és végrehajtása

Az Egyezmény alapján külföldi választottbírósági határozatok elismerésére és végrehajtására irányuló eljárás jogalkalmazói nézőpontból két fázisból áll: a formális szakaszból, amely a kérelmező által teljesítendő követelmények alaki vizsgálatára irányul (IV. cikk), és az érdemi szakaszból, amelyben már a konkrét megtagadási okokat vizsgálják (V. cikk). A hazai szabályozásban a két fázis eljárásjogi szempontból nem különül el ilyen élesen egymástól, az azokban felvetődő kérdéseket az eljáró bíróság a nemperes eljárásban egymás után vizsgálja. Mégis – eltérő súlyuk és a hazai joggyakorlat sajátos megközelítése miatt – célszerű külön tárgyalni a formai és érdemi fázisban jelentkező kérdéseket.

4.1. Formai követelmények vizsgálata

A formai vizsgálat során a bíróság a végrehajtást kérő által a végrehajtási tanúsítvány kibocsátása iránti kérelméhez csatolt dokumentumok alaki vizsgálatát végzi el. E dokumentumok a választottbírósági megállapodás és a választottbírósági határozat hiteles(ített) példányai és ezek hiteles fordításai. A nemzetközi gyakorlatban kisebbségben vannak azok az országok, amelyek az Egyezmény rendelkezéseinek mindenben megfelelő dokumentumok benyújtását az eljárás kötelező előfeltételként értékelik. A nemzetközi választottbíráskodás szempontjából vezető államok a formai feltételeket inkább a bizonyítás, illetve bizonyítékok mérlegelése körében kezelik (Scherer, 2019). Így például a német joggyakorlat alapján nincs szükség hitelesítésre, ha a választottbírósági határozat hitelességét nem kérdőjelezték meg, továbbá a német bíróságok ugyancsak eltekintenek a választottbírósági megállapodás csatolásától (ICCA, 2020). Sok helyen elegendő a fénymásolat vagy faxon küldött választottbírósági megállapodás, illetve határozat, ha azzal kapcsolatban nincs kétség (Scherer, 2019). A fordítások terén szintén jellemzően a fenti megengedő álláspont

érvényesül. Így például egy holland bíróság úgy foglalt állást, hogy nem probléma, ha a végrehajtást kérő angol nyelven, fordítás nélkül csatolja a dokumentumokat. Egy svájci bíróság nem ragaszkodott ahhoz, hogy a végrehajtást kérő egy ezeroldalas vállalkozási szerződést lefordítson, hanem megelégedett egy kivonattal, amely a választottbírósági megállapodást tartalmazta (ICCA, 2020). Ezzel szemben a hazai gyakorlatban a formai feltételek teljesítése eljárási előfeltétel. Ezek meg nem felelőse miatt megismételt eljárást rendelnek el.³⁴ Ennek alapján a hazai gyakorlatban jellemző elutasítási ok a hitelesítések, az eredeti dokumentumok, illetve a hiteles fordítás hiánya.³⁵ A hazai gyakorlat alapján a választottbírósági megállapodás csatolásától akkor sem lehet eltekinteni, ha annak megléte a választottbírósági határozatból kitűnik, illetve akkor sem, ha annak létezését korábban maga az adós állította.³⁶ A túlzott formalizmust jól jellemzi egy közelmúltbeli ítélőtáblai döntés, amely szerint – a polgári eljárásokban irányadó elektronikus kapcsolattartás ellenére – a kérelmezőnek a választottbírósági határozatot és megállapodást nemcsak elektronikus formában, hanem eredetiben, papíralapon is csatolni kell (Gelencsér & Muzsalyi, 2021).

4.2. Megtagadási okok vizsgálata

4.2.1. Alapelvek

Az Egyezmény V. cikke sorolja fel azokat az okokat, amelyek alapján a választottbírósági határozat végrehajtása megtagadható. Fontos kiemelni, hogy ezek alkalmazása nem kötelezettség, hanem csak lehetőség az eljáró bíróság számára, mivel egyrészt az Egyezmény hivatalos nyelveinek többsége is így fogalmaz, másrészt ez következik a cél szerinti és rendszertani értelmezésből is (Borris & Hennecke, 2019). Alapelv az érdemi felülbírálat, az ún. *révision au fond* tilalma, mivel a végrehajtási eljárás nem keverendő össze egy rendes jogorvoslattal, valamint a megtagadási okok kimerítő szabályozásával az Egyezményben, amelynek alapján az adós nem hivatkozhat az V. cikkben nem szereplő okra. Ami a megtagadási okok értelmezését illeti, itt mértékadó szűk értelmezés indokolt, mert kivételekről van szó (ICCA, 2020). Általánosságban elmondható, hogy a magyar bírói joggyakorlatban a fenti elvek többnyire érvényesülnek, így például a bíróságok kimondták az érdemi felülbírálat

³⁴ BH1999.223.; BH+2002.582.; BH2004.18.

³⁵ BH2004.19. BH+2002.582.

³⁶ Fővárosi Ítélőtábla 3.Pkf.25.861/2012.; BH2004.285.

tilalmát,³⁷ továbbá nem fogadták el megtagadási okként a követelés csökkenésére,³⁸ illetve a harmadik személlyel szemben folyamatban lévő perre³⁹ való adósi hivatkozásokat sem. A megtagadási okok a bizonyítási teher szempontjából két csoportra oszthatók: az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés a)–e) pontjai tartalmazzák azt az öt okot, amelyek fennállását az adósnak kell bizonyítania, míg az V. cikk (2) bekezdés a)–b) pontja további két olyan okot tartalmaz, amelyet az eljáró bíróság hivatalból is figyelembe vehet.

4.2.2. Ügyleti kéesség hiánya, érvénytelen választottbíróági megállapodás (V. cikk (1) bek. a) pont)

Az Egyezmény V. cikk (1) bek. a) pontja megtagadási okként szabályozza egyrészt a választottbíróági megállapodást kötő fél cselekvőképességének hiányát, másrészt azt az esetet, ha a választottbíróági határozatot érvénytelen választottbíróági megállapodás alapján hozták. A cselekvőképesség hiányához értendő a szellemi vagy testi fogyatékoság, a jogi személy képviseletére való jogosultság hiánya vagy a szerződő fél kiskorúsága, továbbá a szerződési kéesség hiánya, ami megjelenhet például abban az esetben, ha a rá alkalmazandó jog alapján a fél (például egy állami vállalat) bizonyos típusú jogviták vonatkozásában nem köthet választottbíróági megállapodást (*szubjektív inarbitrabilitás*). Az ügyleti kéesség hiányával kapcsolatban a hazai érvénytelenítési gyakorlatból két ügy érdemel említést. Az egyikben egy nagykövetség által kötött szerződés esetében állapította meg a bíróság, hogy a nagykövetségnek nem volt önálló jogi személyisége, így érvényes választottbíróági megállapodást sem köthetett.⁴⁰ A másikban egy társasház képviseletében a közös képviselő által aláírt választottbíróági megállapodást a közgyűlésnek jóvá kellett volna hagynia, ennek hiányában nem jött létre a választottbíróági szerződés.⁴¹

Ami a választottbíróági megállapodás érvénytelenségét illeti, ezt az eljáró bíróság az Egyezmény V. cikk (1) a) pontja alapján a felek által választott jog, ennek hiányában a választottbíráskodás helye szerinti ország joga köteles vizsgálni. A felek jogválasztása lehet kifejezett vagy hallgatóságos. Az utóbbi kapcsán nincs egységes nemzetközi gyakorlat, így több bíróság a főszerződésre irányadó jog (*lex cont-*

³⁷ BH+ 2015.5.209., BH1998.184

³⁸ BH2007.130.

³⁹ BH1996.375.

⁴⁰ BH2009.25.

⁴¹ Kúria Gfv. VII.30.354/2013.

ractus) választását egyben a választottbírósági megállapodásra alkalmazandó jog választásának is tekintette. Más döntésekben a választottbíráskodás helyének (*lex loci arbitri*) megválasztását értékelték hallgatólagos jogválasztásnak, ami mellett az a fő érv hozható fel, hogy leginkább ezen ország joga befolyásolja a választottbírósági határozat sorsát (Schmidt, 2020a). A hazai gyakorlatból említést érdemel egy döntés, amelyben az adós sikertelenül próbált a telexváltással létrejött angol jogválasztást tartalmazó hajóbérleti szerződésben lévő londoni választottbírósági kikötés érvénytelenségére hivatkozni. Erre a bíróság álláspontja szerint az angol jogot mint *lex causae*-t kellett alkalmazni.⁴² Ugyanígy sikertelen volt az adós védekezése az aláírt választottbírósági kikötésre egy másik ügyben, ahol az adós által aláírt eladási viszszaigazolás tartalmazta a Hamburgi Tőzsdei Választottbíróság eljárásának kikötését (Raffai, 2014).

4.2.3. Értesítés hiánya, tisztességes eljáráshoz való jog sérelme (V. cikk (1) b) pont)

Az Egyezmény V. cikk (1) bek. b) pontja két esetszoportot ölel fel. Az első megtagadási ok, amikor az adóst nem értesítették szabályszerűen a választott bírő kijelöléséről, illetve a választottbírósági eljárásról. Sikeres volt a svéd adós hivatkozása erre az okra a svéd bíróságok előtt, amikor az adós korábbi címére küldött küldeményeket visszaküldték, de a választottbíróság ezt figyelmen kívül hagyta (ICCA, 2020). Egy idevágó hazai esetben arra hivatkozott az adós, hogy nem értesítették a választottbírósági eljárásról, de bizonyítható volt, hogy megkapta az eljárás iratait, csak ő „elutasítva” jelzéssel visszaküldte a választottbíróságnak, így alaptalanul hívta fel e megtagadási okot.⁴³ Egy másik ügyben a felek közötti franchise-szerződés egy pontja tartalmazta a választottbírósági megállapodást, majd az ez utáni pont a felek közötti kommunikáció szabályait. Az adós arra hivatkozott, hogy a választottbírósági eljárás iratainak kézbesítése azért nem volt szabályos, mert a recepción lévő személynek nem volt meghatalmazása az iratok átvételére. Az ítéltőba döntése szerint azonban ez irreleváns volt, mert a felek közötti kommunikációt szabályozó szerződéses pontnak megfelelt a kézbesítés.⁴⁴ Az V. cikk (1) bek. b) pontjának második esetköre, amikor a választottbírósági eljárásban sérül a tisztességes eljáráshoz való jog (*due process*), és a fél emiatt nem tudja az ügyét előterjeszteni. A bíróságok ezt az esetkört is általában szűken értelmezik, így a tárgyalási időpont módosításának, illetve a további bizonyítási indítványok vagy egyéb ok miatt a tárgyalás elhalasztá-

⁴² BH1997.34.

⁴³ BH2004.416.

⁴⁴ ÍH2019.94.

sának választottbíróóság általi megtagadása, a tárgyalásnak az egyik fél távollétében történő megtartása – még akkor sem, amennyiben távollét oka vízumprobléma vagy büntető eljárás elkerülése volt – nem minősült olyan eljárásjogi szabálysértésnek, amely megalapozta volna az ügy előterjesztéséhez való jog sérelmét. Kivételesen néhány esetben mégis sikerrel hívták fel ezt az okot az adósok, így például egy ügyben, ahol az olasz adós az Olaszországot megrázó nagy földrengések miatt nem tudott részt venni a bécsi választottbíróági tárgyaláson, vagy egy angliai ügyben, ahol súlyos betegség ellenére sem halasztották el a választottbíróági tárgyalást, illetve egy hongkongi esetben, ahol az alperes önhibáján kívül nem tudott a kirendelt szakértő megállapításaira nyilatkozatot tenni (ICCA, 2020). A hazai gyakorlat alapján sikertelen volt az ügy előterjesztéséhez való jog sérelmére történő hivatkozás, amikor az adós ténylegesen részt vett a választottbíróági eljárásban, beadványokat nyújtott be, és a tárgyalásokon jogi képviselője jelen van⁴⁵ (Gelencsér & Muzsalyi, 2021). Szintén alaptalan e körben önmagában a nyelvi korlátokra való hivatkozás, így az anyanyelven való értesítés hiánya vagy a választottbíróági határozat magyar nyelvű megküldésének elmaradása az adós részére, miként az is, ha a kézbesítések gyorspostai szolgáltatók igénybevételével valósultak meg, és a választottbíróági ítélet nem teljeskörűen tartalmazta a kézbesítési címeket⁴⁶ (Gelencsér & Muzsalyi, 2021). Az érvénytelenítési perek körében azonban több alkalommal sikeresen hivatkoztak az ügy előterjesztéséhez való jog sérelmére, amikor a választottbíróóság a felek által nem hivatkozott jogszabályra, illetve jogi érvelésre alapította ítéletét, amellyel kapcsolatban az egyik fél nem tudta kifejteni jogi álláspontját.⁴⁷

4.2.4. Túlterjeszkedés a hatáskörön (V. cikk (1) c) pont)

Az Egyezmény V. cikk (1) bek. e) pontja a nemzetközi gyakorlatban két esetkört ölel fel: i) amikor a választottbíróági határozat olyan vitás kérdésekről rendelkezik, amelyek nem képezték a választottbíróági megállapodás tárgyát, ii) amikor a választottbíróági határozat túlterjeszkedik a kereseti kérelem korlátaiban (*ultra petita*) (Born, 2014). Az első esetkör vizsgálata során kiemelt jelentősége van a választottbíróági megállapodás értelmezésének, hogy a felek pontosan milyen jogvitákra akarták kiterjeszteni annak hatályát. Tipikusan problémákat okoz ebben a körben a választottbíróági megállapodás tárgyi hatályának (*rationae materiae*)

⁴⁵ Fővárosi Ítéltábla 7.Pkf.26.013/2017/3. Idézi: Muzsalyi & Gelencsér (2021:18)

⁴⁶ Fővárosi Ítéltábla 3.Pkf.26.476/2015/2.; Szegedi Ítéltábla Gpkf.II.30.001/2008/2., Fővárosi Ítéltábla 2201-3.Pkf.25.561/2019/2. Idézi: Muzsalyi & Gelencsér (2021:718)

⁴⁷ EH 2011.2421; EH 2008.1794.

kérdése – különösen a főszerződéshez kapcsolódó szerződésből keletkező igények, a szerződésből keletkező kártérítési igények, illetve a jogszabályon alapuló igények, valamint az időbeli hatály (*rationae temporis*) kérdése –, így a választottbíróági megállapodás megkötése előtt, illetve a szerződés megszűnése után keletkezett igények kérdése. A nemzetközi gyakorlatra itt is jellemző a *pro-arbitration* megközelítés, amely alapján az állami bíróságok a választottbíróági megállapodások hatályát tágan értelmezik, és ritka, hogy felülmérlegelnék e kérdésben a választott bírúk álláspontját (Born, 2014). E körben a hazai gyakorlatból figyelmet érdemel egy érvénytelenítési ügyben hozott döntés, amely szerint a választottbíróági kikötés hatálya az önálló kereskedelmi ügynöki szerződés megszűnése után felmerülő jogvitára is kiterjed, tekintet nélkül arra, hogy az ügynök az igényét az ágazati jogszabályra hivatkozással terjeszti elő, mivel az utóbbi a szerződéses jogviszony részévé válik.⁴⁸ Egy másik belföldi ügyben szintén helyesen utasították választottbíróági útra a felperest, amikor az egy adásvételi szerződésben lévő választottbíróági kikötés ellenére a rendes bíróság előtt terjesztett elő elsődlegesen dolog kiadására, ennek hiányában kártérítésre, másodlagosan nem vagyoni kártérítésre irányuló keresetet.⁴⁹ A fentiekhez hasonlóan rendelkezett egy döntés, amely szerint a vitás ügy fogalma nem szűkíthető le egy szerződésre, ha az abból fakadó szerződésszegés következményeit a felek további írásbeli szerződésekkel kívánják elhárítani (Kecskés & Murányi, 2013).

4.2.5. Eljárási szabálytalanságok (V. cikk (1) bek. d) pont)

Az Egyezmény V. cikk (1) bek. d) pontját az adós akkor hívhatja fel, ha egyrészt a választottbíró-tanács összetétele, másrészt a lefolytatott választottbíróági eljárás nem felelt meg a felek megállapodásának, illetve a választottbíráskodás helye szerinti állam jogának. A tanács összetételével kapcsolatos adósi érvelés sikertelen volt egy német ügyben, ahol az adós a választottbíróági eljárás során nem vitatta az egyesbíró eljárását (ICCA, 2020). Ugyanakkor sikeresen hívta fel az adós e megtagadási okot egy ügyben, ahol két választott bíró egyetértett az érdemi döntéssel, ennek nyomán meghozták az ítéletet. Ez az eljárás egyébként megfelelt a régi angol választottbíróági törvénynek, azonban a határozat végrehajtását az olasz bíróság megtagadta, mivel a felek megállapodása három választott bíró eljárását írta elő (ICCA, 2020). Az idevágó hazai érvénytelenítési gyakorlatból említést érdemel egy döntés,

⁴⁸ BH2007.411.

⁴⁹ BH2009.186

ahol az érvénytelenítést kérő fél a választottbíróági eljárás során úgy nyilatkozott, hogy nincs kifogása a tanács összetétele ellen, emiatt az érvénytelenítési perben ezen okra már nem hivatkozhatott sikerrel.⁵⁰ Ami az V. cikk 1) bek. d) pontja szerinti egyéb eljárási szabálytalanságokat illeti, e megtagadási ok egyértelműen azon súlyos eljárási szabálysértésekre vonatkozik, amelyek az ügy érdemi elbírálására kihatással voltak (Born, 2014). Így például Svájcban megtagadták a választottbíróági határozat végrehajtását, mert a felek megállapodása helyett, amely szerint az összes jogvitát egy eljárásban kell elbírálni, az ügyet végül két szakaszban – először két szakértő részvételével megvalósuló minőségi választottbíráskodásban, majd ezután egy háromtagú választottbírói tanács előtt – folytatták le (ICCA, 2020). Az eljárási szabálysértések körében az adósok gyakran hivatkoznak arra, hogy az eljárás általában nem felelt meg az adott ország polgári perrendtartásában lévő törvényi szabályoknak, ez a kifogás rendszerint sikertelen (ICCA, 2020). Megjegyzést érdemel, hogy ezzel párhuzamos hazai gyakorlat alakult ki az érvénytelenítési perek kapcsán, ahol egy eseti döntés kifejezetten kimondta, hogy a magyar Pp. nem háttérjoga a választottbíróági eljárásnak, kivéve ha a felek kifejezetten így állapodnak meg.⁵¹

4.2.6. Nem kötelező, érvénytelenített, felfüggesztett határozat (V. cikk (1) bek. e) pont)

Az Egyezmény V. cikk (1) bek. e) pontja alatti megtagadási ok olyan esetben hívható fel, ha a választottbíróági határozat i) még nem vált kötelezővé, illetve ii) érvénytelenítették, vagy végrehajtásában felfüggesztették azon országban, ahol vagy amely állam joga szerint meghozatalra került. Egy közelmúltbeli hazai döntés – amelynek alapjául szolgáló ügyben az adós a választottbíróági határozat részére való kézbesítésének hiányára hivatkozott – rögzíti, hogy a választottbíróági határozat a felekre nézve „kötelező”, ha azzal szemben már nem áll rendelkezésre olyan jogorvoslat, amely a határozat végrehajtására nézve halasztó hatályú, vagy ha a határozatot a választottbíróság előzetesen végrehajthatóvá nyilvánítja. E kérdésektől független, hogy az adósnek kézbesítették-e vagy sem, ami a teljesítési határidő szempontjából releváns.⁵² Említést érdemel még egy kúriai döntés, amelynek alapján az, hogy a választottbíróági ítélet ellen az ítélethozatal államában érvénytelenítési pert indítottak – felfüggesztés hiányában – önmagában nem indokolja a határozat

⁵⁰ BH2006.218.

⁵¹ 1999/9 VBH I (Legf. Bír. Gfv. VI. 30.111/1999. sz.).

⁵² ÍH2021.22.

elismerésének és végrehajtásának megtagadását,⁵³ illetve egy ítéletábrai határozat, amely a határozathozatal államában való felfüggesztésre tekintettel megtagadta a külföldi választottbíróági határozat elismerését és végrehajtását⁵⁴ (Gelencsér & Muzsalyi, 2021). Az érvénytelenített választottbíróági határozatok végrehajtása kapcsán – amely vonatkozásban a nemzetközi joggyakorlat, illetve jogtudományi szakirodalom igen megosztott – sajnos még nincs hazai gyakorlat⁵⁵ (Horváth, 2020).

4.2.7. Inarbitrabilitás és közrendbe ütközés (V. cikk (2) bek. a)–b) pont)

Az Egyezmény V. cikk (2) bekezdése sorolja fel azt a két okot, amelyet a bíróság nemcsak az adós hivatkozása alapján, hanem hivatalból is figyelembe vehet az elismerés, illetve végrehajtás megtagadása körében: az arbitrabilitás hiányát, illetve a közrend sérelmét. Az arbitrabilitás hiánya miatt ritkán kerül sor a választottbíróági határozat végrehajtásának megtagadására a nemzetközi gyakorlatban, idevágó hazai ügy pedig nem ismert. Ami a közrend sérelmét illeti, fontos tisztázni, hogy az Egyezmény V. cikk (2) bekezdésének alkalmazásában a végrehajtás országa szerinti közrend sérelme vezethet a végrehajtás megtagadásához. A hazai érvénytelenítési gyakorlatban kialakult álláspont szerint a közrend sérelmére sikerrel csak kivételesen lehet hivatkozni, a társadalmi-gazdasági rend alapvető – a felek relatív jogviszonyán túlmutató – sérelme esetén.⁵⁶ Nem tartozik ebbe az esetkörbe, ha a választottbíróág tévesen alkalmazta az eljárási, illetve anyagi jogszabályokat,⁵⁷ nem tisztázta a szakértői vélemények közötti ellenmondást,⁵⁸ nem adott helyt a fél bizonyítási indítványának,⁵⁹ tévesen számította az elévülést, vagy egyéb számítási hibát követett el.⁶⁰ A jogtudományi szakirodalom különbséget tesz az anyagi jogi és eljárásjogi jellegű közrendi szabályok között. Egyes jogrendszerek emellett megkülönböztetik a tágabb esetkört felölelő nemzeti közrendet és a szűkebb értelmű nemzetközi közrendet (Raffai, 2008). Többben azon az állásponton vannak, hogy az Egyezmény alkalmazásában csak az utóbbi sérelme minősül megtagadási oknak (ICCA, 2020). A magyar gyakorlatban még nem beszélhetünk arról, hogy a köz-

⁵³ BH+2013.1.31.

⁵⁴ Debreceni Ítéletábrla Gpkf.III.30.289/2007./4. Idézi: Gelencsér–Muzsalyi, 723.

⁵⁵ Pabalk v. Norsolor-ügy – Cour de Cassation 1984.10.04.; Hilmarton-ügy – Cour de Cassation 1994.03.23.; Chromalloy-ügy – US District Court for the District of Columbia 1997. Bővebben: Horváth (2020).

⁵⁶ BH1997. 489

⁵⁷ BH+ 2006.84

⁵⁸ BH2006.257

⁵⁹ BH+ 2015.220

⁶⁰ BH 2017.411; BH+ 2006.460

rend differenciálódása véglegesen kialakult volna, de ennek csírái már megjelentek (Raffai, 2014). Az anyagi jogi közrendi szabályok terén ezzel párhuzamba állítható az a nagyobb negatív visszhangot kapott bírói döntés (Kecskés, 2007), amely az eltúlzott ügyvédi munkadíj miatt érvénytelenítette a választottbíróvági határozatot. Néhány évvel később nemzetközi kontextusban az Egyezményt alkalmazó bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a magas ügyvédi munkadíj önmagában nem indokolja a választottbíróvági határozat végrehajtásának megtagadását.⁶¹ Az eljárási közrend sérelmével kapcsolatban pedig említést érdemel két újabb ítéletáblai döntés az Egyezmény hazai gyakorlatából. Az egyik esetben a másodfokú bíróság az adós kézbesítési szabálytalanságokra való hivatkozását kizárólag az Egyezmény V. cikk (1) bek. b) pontja körében az eljárási szabálysértések terén vizsgálta, mivel álláspontja szerint a közrendi záradék alkalmazására csak kivételesen, a társadalmi-gazdasági rend sérelme esetén lehetne hivatkozni.⁶² A másik ügyben pedig – ahol az adós a választottbíróvági határozat kézbesítésének elmaradására és ezáltal jogorvoslati lehetőségeinek elvesztésére hivatkozott – a bíróság analógiával a Brüsszel Ia Rendelet közrenddel kapcsolatos hazai joggyakorlatára utalt, kiemelve, hogy a kézbesítés elmaradása önmagában nem szünteti meg az adós jogorvoslati lehetőségeit.⁶³ Az idézett döntések alapján megállapítható, hogy a magyar gyakorlatban is elindult bizonyos különbségtétel a belföldi és nemzetközi közrend között, ami mindenképpen üdvözlendő.

5. Összefoglalás

Az Egyezmény nemzetközi és hazai joggyakorlatának összevetése alapján az alábbi következtetések vonhatók le. A kereskedelmi fenntartás szűk értelmezése kapcsán a magyar joggyakorlat lényegében konform az Egyezmény uralkodó nemzetközi gyakorlatával. A választottbíróvági megállapodás elismerése és végrehajtása – ezen a területen kevés hazai döntés áll rendelkezésre – vegyes képet mutat. A belföldi érvénytelenítési perekben kialakult gyakorlat – meglepetésklauszula, illetve felszámolási helyzetben lévő felek esetén automatikusan betarthatatlannak minősített kikötés – lényegesen csökkenti a választottbíróvági kikötések hatékonyságát. Semmiképpen sem lenne helyes alkalmazni az Egyezmény hatálya alá tartozó nemzetközi ügyekben, mert ez a joggyakorlat divergál a vezető nemzetközi fősodor-

⁶¹ BH2003.127. és BH2007.130. sz. ügyek.

⁶² ÍH 2019.94

⁶³ ÍH 2021.22., mely hivatkozik a BH2012.98. sz. döntésre.

tól. Ugyanakkor a választottbíróági megállapodásra alkalmazandó jog kérdésével kapcsolatban idézett döntések, amelyek a *lex foritól* elszakadva külföldi jog, mint *lex causae* alapján fenntartották a választottbíróági kikötést, illetve az objektív arbitrábilis szűk felfogása, amely a cégjegyzéket közvetlenül nem érintő pereknél elvi síkon megengedte a választottbíráskodást, konvergál a domináns nemzetközi trendhez.

A választottbíróági határozatok elismerése és végrehajtása kapcsán szintén ve-
gyes a kép. Egyrészt a hazai joggyakorlatban túlzott formalizmus figyelhető meg az Egyezmény IV. cikke vonatkozásában a kérelmező által teljesítendő alaki követel-
mények (hiteles dokumentumok, fordítások) teljesítése kapcsán, ami szintén diver-
gáló tendenciát mutat a vezető nemzetközi irányhoz képest. Ugyanakkor az V. cikk
szerinti megtagadási okok hazai gyakorlata kapcsán konvergencia, sőt konformitás
figyelhető meg a domináns *pro-arbitration* szemlélettel. E körben érdemes kiemelni,
hogy a hazai joggyakorlatban olyan pozitív jelenségekre is van példa, mint például
a közrendfogalom differenciálódásának kezdetei. A jelen sorok írója reményét fejezi
ki, hogy az Egyezmény hazai joggyakorlata a következő évtizedekben a végrehajtás-
barát megközelítés jegyében fog tovább fejlődni. E kívánatos célhoz járult hozzá e
tanulmány is a maga eszközeivel.

Hivatkozások

- Bajcsy, A. (2017). *Külföldi választottbíróági ítélet elismerése megtagadásának magyar bírósági gyakorlata*. Kúriai Döntések, 2017/2., 275–280.
- Born, G. B. (2014). *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International. (2nd ed.)
- Borókay, M. (2018). A fizetésképtelenség hatása a választottbíróági szerződésre. In Burai-Kovács J. (Szerk.) (2018). *A Kereskedelmi Választottbíráskodás Évkönyve* (2018). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 222–239.
- Borris, C. & Hennecke R. (2019). Article V. In Wolff R. (Ed.), *New York Convention – Article-by-Article Commentary*. (2nd ed.) C. H. Beck, München.
- Ehle, B. (2019). Article I. In Wolff, R. (Ed.), *New York Convention – Article-by-Article Commentary*. (2nd ed.) C. H. Beck, München.
- Faragó, L. (1966). *Nemzetközi Választottbíráskodás*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest.
- Gelencsér, D. & Muzsalyi, R. (2020). Külföldi határozat végrehajtása. In Gelencsér, D. & Udvary, S. (Szerk.), *A bírósági végrehajtásról szóló törvény és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. HVG-ORAC, Budapest.
- Horváth, É. (1992). A (nemzetközi) kereskedelmi választottbíráskodásról. *Jogtudományi Közlöny*, 47(7–8), 314–320.
- Horváth, É. (2020). Az érvénytelenített választottbíróági ítéletek elismerése és végrehajtása külföldön. In Burai-Kovács János (Szerk.), *A Kereskedelmi Választottbíráskodás Évkönyve 2019–2020*. HVG-ORAC, Budapest, 59–69.

- ICCA (2020). *Útmutató az 1958. évi New York-i Egyezmény értelmezéséhez: Kézikönyv Bírák számára*. International Council for Commercial Arbitration. (A magyar fordítást készítették: Schmidt R., Harangozó, V., Gritta, P. & Dózsa, D.)
- Kecskés, L. & Kovács, K. (2011). A választottbíráskodás XX. századi fejlődése a nemzetközi egyezmények és dokumentumok tükrében. *Európai Jog*, 11(3), 21–36.
- Kecskés, L. & Murányi, K. (2013). A hazai és a külföldi választottbírói ítéletek végrehajtásának elrendelésével kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok Magyarországon. *Magyar Jog*, 60(3), 129–138.
- Kecskés, L. (2007). Lehet-e közrendbe ütköző, ami nem jogellenes? *Magyar Jog*, 54(9), 531–536.
- Köves, A. (2003). A KGST-kereskedelemtől az EU-csatlakozásig. *Közgazdasági Szemle*, 50 (7–8), 635–653.
- Nagy, Cs. I. (2020). A választottbírói útra tartozás (arbitrabilitás) kérdésére alkalmazandó jog. In Burai-Kovács János (Szerk.), *A Kereskedelmi Választottbíráskodás Évkönyve (2019–2020)*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 165–171.
- Okányi, Zs. (2019). Fizetése képtelen társaságok a választottbírói eljárásban: a választottbírói kikötés betar(ta)tása és a törvényes bíróhoz való jog. In Burai-Kovács, János (Szerk.), *A Kereskedelmi Választottbíráskodás Évkönyve (2018)*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 239–251.
- Plósz, D. J. & Dénes, Sz. (2020). Átrendeződések és orientációváltások a Trianon utáni magyar külkereskedelemben. *Statistikai Szemle*, 98(6), 745–777. <http://doi.org/10.20311/stat2020.6.hu0745>
- Raffai, K. (2008). *A közrend nemzetközi magánjogi rétegei*. Doktori értekezés. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest. Letölthető: <https://adoc.pub/a-nemzetkzi-maganjogi-kzrend-retegei-klns-tekintettel-a-kzss.html>
- Raffai, K. (2014). A New York-i konvenció alkalmazásának egyes kérdései a magyar joggyakorlatban. In Burián, L. & Szabó, S. (Szerk.), *Arbitrando et curriculum bene deligendo – Ünnepi kötet Horváth Éva 70. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 171–187.
- Raffai, K. (2017). Interpretation and Application of the New York Convention in Hungary. In Berman, G. (Ed.), *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. The Interpretation and Application of the New York Convention by National Courts*. Springer.
- Scherer, M. (2019). Article III, IV. In R. Wolff (Ed.), *New York Convention – Article-by-Article Commentary*. (2nd ed.). C. H. Beck, München.
- Schmidt, R. (2020). A bőség zavarában? avagy a választottbírói megállapodásra irányadó joghazai szabályozása nemzetközi kontextusban. *Magyar Jog*, 67(1), 54–63.
- Schmidt, R. (2020). A választottbírói Kompetenz-Kompetenz hazai eróziója. Ki fizeti a jogbizonytalanság árát? *Jogtudományi Közöny*, 7(5), 198–208.
- Varga, I. (2013). Az objektív arbitrabilitás magyar szabályozásának története és töréspontjai. In Borsos-Szabó, Á. & Bérci, I. (Szerk.), *Jogtörténeti Parerga – Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, 363–379.
- Wolff, R. (2019). Article II. In Wolff R. (Ed.), *New York Convention – Article-by-Article Commentary*. (2nd ed.). C. H. Beck, München.